

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת ויקהל פקודי נדרים עח. - פב:

עח. מה בשחוטאי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל, אף פרשת נדרים וכו'.

כ' הרשב"א בב"ב [קכ:], לא ידעתי בשחוטאי חוץ גופייהו למאי איצטריך למיכתב אהרן ובניו וכל ישראל, דאי משום ללמד על הפרת נדרים וכדאמרן, לכתביה גבי נדרים גופייהו, כענין שאמרו ביבמות וכו'. ושמוא לדרשא באתה. ויש לי לומר דלמד על שחוטאי חוץ שהכל חייבים בהם ואפי' זר שאינו ראוי לעבודה, ומשום ששחיטה כשרה בזר, דמקבלה ואילך מצות כהונה.

עח. להכשיר שלשה הדייטות.

כ' הרשב"א בב"ב [קכ:]: וז"ל, וא"ת שלשה הדייטות מנין. י"מ שלשה מדכתיב אהרן ובניו, אהרן חד, ובניו תרי, [דבני אהרן שנים היו אלעזר ואיתמר, [שהרי פרשה זו נאמרה אחרי מות נדב ואביהוא], שיטמ"ק כאן בשם הרי"ף]. וי"מ שלשה מדכתיב אהרן ובניו, אהרן חד, ובניו תרי, וכל ישראל תלתא, וכאן רמז להם הכתוב כן. [וכ"כ רש"י כאן. ובשיטמ"ק בשם הרא"ם הקשה ע"ז, דבניו ובני ישראל תרי תרי משמע, דפחות שבלשון רבים שנים].

עח. אמר רב ששת לומר שיש שאלה בהקדש.

כ' הקרן אורה, צריך לדקדק למה לן קרא להכי, ואמאי לא ילפינן מ"לא יחל דברו" דאחרים מוחלין לו, והקדש נמי דברו הוא. והיה נראה, דעל כרחק לא אצטריך קרא אלא להקדש המחויב כמו חטאת ואשם, דהו"א כיון דמחויב ועומד הוא אימא דלא מהני ביה שאלה, קמ"ל קרא דשפיר מהני בהו שאלה ככל נדרים. וא"כ לב"ש דס"ל דהקדש טעות הקדש ולא דרשי גזירה שוה, א"כ ה"ה בתרומה ומעשר דמחויב ועומד בהם לא מהני בהו שאלה, דליכא למילף מסתם נדרים. [וכ"מ קצת ממה שפי' הרא"ש כאן והרשב"ם בב"ב [קכ:]: דמהני שאלה בתרומות ומעשרות]. [יעו"ש שהאר"י]

ומסיק, דמסתמא דהש"ס דאמרינן בכל דוכתי דפליגי ב"ש וב"ה בשאלה בהקדש, משמע דבכל הקדש איצטריך לריבויי מקרא לענין שאלה, והיינו משום חומרא דהקדש הו"א דלא מהני ביה שאלה. [ולפי' בתרומות ומעשרות דלא חמירי כהקדש, עיין ריש פ' הערל [עג:]: אי תרומה חמירא או קדשים, ועכ"פ מעשרות לכאו' ודאי קילי טפי], לכו"ע מהני בהו שאלה].

עח. לומר שיש שאלה בהקדש.

כ' הריטב"א בב"ב [קכ:], דוקא קודם שבא ליד גזבר וכו', וה"נ אמרינן בנדרים [נט]. דתרומה נשאלין עליה, ואם באה ליד כהן אין נשאלין עליה. ועיין במהרי"ט אלגאזי סוף פ"ד דבכורות [אות ל"ה] שהביא כן גם מדברי

הרשב"א בכמה דוכתי, ומדברי תוס' בפסחים [מו: בד"ה הואיל], והאר"י לבאר שכן הוא בין בקדשי בדק הבית בין בקדשי מזבח, ומש"כ תוס' בכריתות [יג: בד"ה ד' חטאות] דמשנשחטו ונזרק דמן כהלכתן ליתיה בשאלה, היינו בנדר שחייב באחריותו, אבל כל שאינו חייב באחריותו, משמסרו ליד גזבר תו ליתיה בשאלה.

עח. שיש שאלה בהקדש.

ופי' הר"ן, שאם הקדיש בהמה ושחיטה בחוץ ואח"כ נשאל עליה פטור. וכ"כ הרא"ש כאן והרשב"ם בב"ב [קכ:]. ובתשובת חו"י [סי' ק"ל] נתקשה בזה, דהא בשבועות [כח]. אמרו דהטעם שמתיר נדרו אפי' אכלו כולו, מפני שעדיין מחוסר מלקות, ור"ל מעשה, ולא אמרו שפטרו מעונש שמיים בין בשוגג בין במזיד, ועל כרחק מצד זה אינו יכול להתיר. [והא דלא קשיא ליה אגוף הסוגיא מה שייך ענין שאלה בהקדש לפרשת שחוטאי חוץ, י"ל דנפק"מ היכא דהתירוהו למלקות על ששוחטו בחוץ, א"נ בשוגג ולענין חטאת, ועצ"ע, ובפרט לפי מה שהוסיף להקשות [כדלקמן] דאין זה איסור הנדר עצמו, רק עוון אחר שנתגלגל ע"י נדרו].

ובסוף דבריו הוסיף, דאפי' אם זה ברור בידינו דאפי' כבר עבר נדרו ואינו בר מלקות, כגון שלא התרו בו או בזה"ז, מהני התרה לפטרו מדיני שמים, מ"מ י"ל היינו בשאיסור שעשה ועונש אשר ירא, שמחמתו מתחרט על הנדר, הוא מחמת הנדר ותלי בו בעצם, משא"כ בששחט קדשים בחוץ, שעונש המוטל עליו אינו על חילול נדרו, ואדרבא עונשו בא לו מקיום נדרו על עוון אחר שנתגלגל ע"י נדרו. [ולא ניחא ליה לאוקמינהו לדברי הראשונים הנ"ל היכא דאיתרמי דנשאל מחמת סיבה התלויה בנדר עצמו, [ולא מחמת עונש כרת דשחוטאי חוץ], כגון שנהנה מן הקרבן בחייו ומעל בו, וקמ"ל דע"י התרה זו יפטר גם מעונש איסור שחוטאי חוץ שעבר אח"כ].

ובקוב"ש בב"ב [אות שס"ו] הביא דברי תוס' בקידושין [נז: בד"ה מה] דבשחוטאי חוץ ליכא איסור הקדש, דהוי כקדשים שמתו שפקעה קדושתן, ועל כרחק צ"ל דהא דשחוטאי חוץ אסורין בהנאה, איסור אחר הוא שנתחדש ע"י השחיטה בחוץ, וקשה א"כ איך מהני שאלה בשחוטאי חוץ למ"ד אכלה כולה אין נשאלין עליה, כיון דפקע איסור קדושה. וצ"ל דדוקא באכלה כולה דעכשיו אין שום נפק"מ מהשאלה, אבל בשחוטאי חוץ, אם יהיה נותר איסור הקדש למפרע, ממילא יהיה נותר גם איסור שחוטאי חוץ, בכה"ג מהני שאלה. [יעו"ש באות שס"ז דשו"ט ביסוד זה]. [ולכאו' מוכח כן מדאמרינן לעיל [יז:]: במי שנזר שתי נזירות ומנה את הראשונה, דאפי' כבר גילח והקריב קרבן מצוי לאתשולי אראשונה [לגי' הרש"ש בפ"ה הרא"ש שם], אע"פ שכבר כלתה הראשונה, ועל כרחק משום דאיכא נפק"מ לענין שתעלה לו שניה בראשונה].

עח. לב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש, ראשי המטות דכתיב בשחטי חוץ למאי הלכתא וכו'.

כ' בקוב"ש בב"ב [קכ; אות שס"ב], הנה לב"ה דילפי שחטי חוץ מראשי המטות דמהני שאלה בהקדש, נראה דה"ה דמהני הפרה, דהא פרשת ראשי המטות איירי בהפרה, ולא מסתבר ליה למימר דקאי רק אקרא דסמיך ליה "לא יחל דברו" אבל אחרים מוחלין לו, דהיינו התרת חכם, אבל לא קאי אקראי דבתריה דמיירי בהפרה, וכן מפורש ברמב"ם דגם בהקדש מהני הפרה, עיי"ש בפ"ד מהל' נדרים וברדב"ז שם, ובזה גם ב"ש מודים, דהפרה אינה מדין טעות, וא"כ מאי פריך בגמ' לב"ש האי זה מאי עבדי ליה, הא איצטריך זה להפרה בהקדש. וצ"ל כמש"כ הרשב"ם [שם בד"ה האי] דאין גז"ש למחצה. [ועל כרחק לית להו לב"ש גז"ש זו כלל, ונמצא השתא דפליגי ב"ש נמי בהפרה להקדש].

עח: מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד.

ופי' הר"ן שצריכין ב"ד לקדש ראשי חדשים כדי לעשות המועדות בזמן. וז"ל הריטב"א בב"ב [קכא], פי' רשב"ם שאין המועדות עצמן צריכין קידוש ב"ד, אלא שיקדשו החדשים שבהן תלוין המועדות. ור"ח כ', מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד, כי משה רבינו קדשם, שנא' וידבר משה את מועדי ה', דיבור זה קידוש המועדות הוא מפי משה, מ"מ [ש"מ] שהמועדות צריכין קידוש ב"ד לקובעם ולומר המועד ביום זה המקודש, עכ"ל. ואינו מתחורר.

עח. מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד, שבת בראשית א"צ קידוש ב"ד.

ופי' הר"ן, דמדכתיב במועדות "אלה" למעוטי משמע. ותוס' והרא"ש פירשו דמועדי ה' מייתר, דהו"מ למיכתב אלה אשר תקראו אותם במועדם. וז"ל השיטמ"ק בשם הרא"ם, מהאי קרא לא נפקא לן דשבת א"צ קידוש, אלא מ"מושבות" האמורין בשבת נפקא לן בפ"ק דקידושין וכו', דמ"ודבר משה" לא מצינן למעוטי שבת מקידוש ב"ד, דבהאי קרא לא כתיב קידוש מועדות, אלא לסימנא בעלמא נקטיה ר' יוסי לקרא, דאילו קרא מייבעי לן לכדדרשינן ליה בשלהי מקרא מגילה [לא]. מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו. [ומשמע לכא' דס"ל דדרשא גמורה היא, וחיובו מה"ת]. [ועיי'ן ברש"ש].

עח: א"ר חנינא השותק ע"מ למיקט, מיפר אפי' מכאן ועד עשרה ימים.

כ' בשיטמ"ק בשם הרא"ם, דכיון דע"מ למיקט שתק, הוי כאילו ביטל הנדר בלבד, ומן הדין אפי' הפרה לא בעי, דמדאורייתא ביטול בלבד הוי ביטול, מיהו מדרבנן צריך הפרה, וכיון דאינה צריכה אלא מדרבנן, הילכך אפי' מכאן ועד עשרה ימים. [ואם הרא"ם הוא ר"א ממין, לכא' איל לשיטתו בההיא דאמרינן לעיל [עז]:] דבשבת אומר לה טלי ואכלי וצריך שיבטל בלבד, דפירש שם דעיקר ההפרה בלבד, ואמירת טלי ואכלי הוא להודיע לה שהיפר, יעו"ש ברא"ש].

עט. נשאלין על ההקם.

כ' בשיטמ"ק בשם הרא"ם, פירוש לבטל ההקם. לישנא אחרינא [נשאלין] על הנדר המקום. וראשון עיקר. [ולכא' היינו פלוגתא דרבנותא [המובא בסי' רל"ד סכ"ג] אם אפשר להשאל לחכם אחרי קיום. אמנם י"ל דהא דמטיק וראשון עיקר, אינו משום דפליג בדינא אידיך פירושא, רק משום דלא משמע ליה לישנא דגמ' הכי, וביותר, דהא מייתי לה לענין חומר בהפר מבהקם].

עט. בשותק ע"מ למיקט הכתוב מדבר וכו', קראי יתירי כתיבי.

הר"ן פי' "החרש יחריש" תרי, "כי חריש לה" הא תלתא. ובשיטמ"ק בשם הרא"ם הקשה א"כ אמאי נשאר בתויבתא, לימא דס"ל כמ"ד דברה תורה כלשון בני"א, דהא איכא תנאי טובא דס"ל הכי, וליכא קראי יתירי. ויתירן שבלשון בני"א היה לומר אם הַחֲרֵשׁ הַחֲרִישׁ. אמנם בשם הרי"צ כ', דיש מי שפירש דמאם החרש יחריש קאמר, והמפרש הזה לא חשש לראות הפרשה, כי שלשה או ארבעה פסוקים כתיב בה מענין חרישה. [ואולי ס"ל להר"ן ודעימיה דלא הוי קראי יתירי מה דכתיב גבי אב וגבי ארוס וגבי בעל. אמנם אכתי לא סגי בזה, דבבעל גופיה כתיב תרי קראי ושמע אישה

והחריש לה וגו' [במדבר, ל', י"ב], ואם החרש יחריש וגו' הקים אותם כי החריש לה וגו' [שם ט"ו], והיינו קרא דמייתי הר"ן. ויל"ע].

ובביאור הך דרשא, עיי'ן בשיעורי הגרש"ר ריש פרקין [אות קס"א] שביאר, דאע"פ שכ' הר"ן לעיל בסוגיין [בד"ה הפר בלבד] דשתיקה ביום שמעו הוי הקמה בלבד, אבל נראה דגם להר"ן הוי גם דין יום שמעו שהוא זמן לזכות הפרה [מלבד מה דהוי הקמה בלבד], שהרי גם בשותק ע"מ למיקט מסקינן דאינו יכול להפר, [ושתיקה זו ודאי אינה הקמה אפי' בלבד], אלא ודאי דהוי זמן לזכות הפרה, ופי' הר"ן דהיינו דאיצטריכו תרי קראי חד בשותק מטעם הקמה בלבד, וחד למימר דהוי זמן לזכות הפרה אפי' בשותק ע"מ למיקט.

עט. בר"ן ד"ה הפר. ונראה בעיני דילפינן לה משתיקה דיום שמעו שהיא מקיימת וכו'.

בקה"י [סי' מ'] ביאר דיש שני מיני מחשבות, א' כגון תרומה דמהני במחשבה, דצריך מחשבה בפועל שיחשוב שיתהווה פירות אלו תרומה על אלו, ואם יחשוב בלבד שניחא ליה שיהא אלו תרומה על אלו ולא יחשוב שהוא עושה כן, אינו כלום, דלא סגי במחשבת ניהותא. אבל ענין שאין הבעלים עושים בו חלות בכחם, רק דצריכין ניהותא דידהו, כגון מקיים כלאים בכרם, א"נ ניהותא דבעלים לענין הכשר, א"צ כלל שיכוין לבו לעשות איזה דינים, וסגי במחשבת ניהותא דבעלים.

ומחשבת הקמה דמהני, נלע"ד די"ל דא"צ אלא מחשבת ניהותא, ולא שיחשב בפועל שהוא מקיים את הנדר, וקצת ראייה לזה מדברי הר"ן ז"ל, שכ' דגם ענין שתיקה ביום שמעו הוא מצד הקמה שמקיים במחשבתו, ואע"פ דנראה פשוט דאין כאן לפנינו אלא מחשבת ניהותא, [דהא גם בדלא איכפת ליה הוא שותק]. [א"ה, לפ"ז יש לדון בקושי הגרע"א כאן, שהקשה ע"ד הר"ן מאי ראייה דמהני הקמה בלבד משתיקה ביום שמעו, הא בהקמה בלבד י"ל דהוי דברים שבלב ואינן דברים, משא"כ שתיקה ביום שמעו דמוכח, דבכה"ג קי"ל בעלמא דאף דברים שבלב הוו דברים. ולדברי הקה"י דבשתיקה דיום שמעו ליכא אלא ניהותא, היינו דהוכיח הר"ן דביניהותא בעלמא סגי, ולא שייך לדון מצד דברים שבלב, כמו דאין לומר כן לענין ניהותא דמקיים כלאים בכרם או לענין הכשר. ויל"ע].

עט. ואלו נדרים שהוא מפר.

פי' הר"ן ורוב הראשונים דקאי בין אב בין אבעל. ושיטת הרמב"ם [בפי"ב מהל' נדרים ה"א] דמתני' בבעל דוקא, אבל האב מיפר כל נדרי בתו. וז"ל הלבוש [סי' רל"ד סנ"ח], לפי משמעות פשוטי הכתובים משמע שהאב מיפר לבתו כל נדריה ואפי' דברים שבינה לבין אחרים וכו', ואע"ג דבסוף הפרשה ג"כ כתיב "בין אב לבתו", דמשמע ג"כ מה שבינו לבינה ולא מה שבינה לבין אחרים, **באב ובתו הוי כל דבר בינו לבינה, מפני שהאב מקפיד על כל מה שבתו עושה.** וי"א אע"ג דגבי אב סתמא כתיב, נלמד סתום מן המפורש וכו', גם האב אינו מיפר אלא דוקא ענוי נפש ודברים שבין בעלה לבינה והם הדברים שבינו לבינה.

ועיי'ן בקרן אורה שכ', יש להסתפק באב שמיפר לבתו דברים שבינו לבינה [לדעת רוב הראשונים] אי נימא נמי דלאחר שגדלה ויצתה מרשותו חוזר הנדר וחל עליה כמו בבעל שהפר וגירשה ונישאת לאחרים. [כמבואר בגמ']. ויש לדון לפי מה שפי' שם תוס' והרא"ש דילפי' מקרא דבין איש לאשתו, ולא אחר כשכבר אינה ראויה להיות אשתו, אם שייך לומר זה בבת, דלעולם היא בתו, אלא שיצתה מרשותו, אבל הפרה שהיפר בעודה ברשותו, למה לא תועיל לעולם]. ולא מצאתי לדין זה מבואר כעת. ועוד, דא"כ לא מצינו הפרה לארוסה בדברים שבינו לבינה, ונהי דאיכא לאשכוחי נדר דהוי לאב ולבעל בכלל בינו לבינה, מ"מ הפרת האב לא מהני אלא עד אחר נישואין, אבל אחר שנשאת בטלה הפרתו וחוזר הנדר וחייל, וא"כ הפרת הבעל נמי לא מהני, דהא לא מצי מיפר לחודיה, [ודוחק לאוקמה רק לענין שתהא מותרת בעודה ארוסה]. וצ"ע.

עט: פירות חנווני זה עלי אינו יכול להפר, ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו, הרי זה יפר.

בשיטמ"ק פירש בחד פירושא ז"ל, או אפשר לומר דלא קאמר ר' יוסי בזה אלא משום דברים שבינו לבניה, [ודלא כהר"ן שפי' דהוי עינוי נפש], וכשאין סמיכותה ממנו לא יפר כלל, ומדינה דומה לחנוני שאין סמיכותה ממנו.

עט: אבל אין בהם עינוי נפש, כדאיתיה תחותיה הויא הפרה, מכי מגרש לה חייל עלה נדרא.

ופי' הרא"ש, דהכי משמע ליה השתא לישנא דקרא בין איש לאשתו, דוקא כל זמן שהיא אשתו. וכ"כ תוס' לקמן [בד"ה לאחריה]. ובשיטמ"ק כ' בשם הרא"ם ז"ל, וסברא היא לומר שמה שהתירה תורה נדרים שבינו לבניה, כל זמן שהם יחד דשייכא למימר בהו בינו לבניה לא חיילי, אבל כשגרשה [ד] לא הוי בינו לבניה חיילי.

עט: אלמא כי מגרש לה, ומיפר לה מעיקרא הויא הפרה.

וכ' תוס' [בד"ה לאחריה] דאע"ג שמן הדין היה לנו לומר שיחול אחר הגירושין ויתבטל כשיחזירנה, זה לא מצינו שאחר שחל יחזור ויתבטל, [וכ"כ הרא"ש], אבל כשניסת לאחר, תו לא הוי בינו לבניה, שאסור הוא להחזירה. [ולכאוו' ה"נ אם לא נישאת, אבל נשא הוא את אמה או את בתה. ויל"ע היכא דנשא את אחותה, דאפשר שתחזור להיתרה כשתמות אחותה. עוד יל"ע היכא שהפר לה ואח"כ נאסרה עליו בעודה תחתיו, כגון שזינתה [ברצון, או באשת כהן אפי' באונס], אי חייל נדרה לאלתר, אפי' קודם שגירשה].

ובעיקר דברי תוס' והרא"ש דלא מסתבר לומר שבשעת גירושין חל הנדר, ולכשתחזור ותנשא לו יפקע ממילא, כ' ע"ז הקרן אורה דאין זה מוכרח, דעל כרחק הא דאמרה תורה שיפר דברים שבינו לבניה, היינו דוקא כל זמן שהיא תחתיה דהוי דברים שבינו לבניה, אבל לא שיבטל הנדר לגמרי, וא"כ הנדר חל עליה, אלא שנתנה לו התורה רשות כל זמן שהיא תחתיו, וא"כ שפיר מצינו למימר דבשעת גירושין, חל הנדר עליה, ולכשתחזור ותנשא לו חלה ההפרה הראשונה. ובאמת מדברי הרמב"ם ז"ל משמע כן דבשעת גירושין חל הנדר, וכמבואר בדבריו ז"ל בפ"ב מהל' נדרים ה"ג, ועיין בלח"מ שם, ועל כרחק צ"ל כנ"ל, דאע"ג דהנדר חל בשעת גירושין, מ"מ לכשתנשא לו הותר הנדר כבראשונה.

עט: אלא נדרי עינוי נפש מיפר בין לעצמו בין לאחרים, אין בהם עינוי נפש, לעצמו מיפר לאחרים אינו מיפר.

כ' הקרן אורה, יש לדקדק הא דמביעי לן בנזיר [כא:]: בעל אי מיעקר עקר או מיגז גיזו, על כרחק צ"ל דלא מביעי לן אלא בנדרי עינוי נפש, אבל בדברים שבינו לבניה פשיטא דלאו מיעקר עקר, כיון דהנדר לא בטל לגמרי, וכי משכח רווחא לאחר שנשאת לאחרים הנדר חל, א"כ היכי מצינו למימר דמיעקר עקר. וכן לר' אליעזר דאמר [לעיל עה]. דיכול להפר נדרים עד שלא תידור, ולא חלין כלל [כדמסיק לעיל עו]. ויליף בק"ו מהפרה שאחר הנדר, ולפי הנ"ל עדיפא הפרה שקודם הנדר מהפרה שלאחר הנדר לגבי דברים שבינו לבניה, דהפרה שקודם הנדר כיון דלא חל הנדר כלל, א"כ אפי' נישאת אח"כ לאחרים ג"כ אין כאן נדר, כיון שבטל מתחילתו, ודיו לבא מן הדין להיות כנידון. וי"ל דגם ככה"ג לא בטל הנדר לגמרי, ולכי משכח רווחא אחר נישואיה לאחרים חוזר הנדר וחל. אלא דא"כ אמאי לא יוכל אחרינא לאתפוסיה בה [כדלעיל עה:], כיון שעיקר הנדר חל אלא דהוא מיפר לה כל זמן היותה תחתיו.

עט: אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ, למה לה הפרה, לא תרחץ ולא ליתסרן פירות עולם עלה.

ופירש"י, אמאי מצי מיפר, והא אפשר דלא הוי עינוי נפש דלא תרחץ ולא תיתסרן בפירות. וכ' ע"ז המאירי, וזו ודאי דרך סוגיא נאמרה, ולא דרך הלכה, שמי"מ כל שתולה את נדרה בנדרי עינוי נפש, אע"פ שמכוונת לידור בדבר שאין ראוי להפרה, יכול הוא להפר כמו שביארנו בהקדמתנו. והוא שחזר ואמר, ועוד בהא לימא ר' יוסי אין זה עינוי נפש, כלומר ואינו יכול להפר, והא ודאי הואיל ונתלה בעינוי נפש הרי הוא כנדרי עינוי נפש, וכמו שאמר דילמא רחצה ומתסרא בפירות. או שמא אף בתחילה היו מודים שיכול הוא להפר, אלא ששאלו מה צורך לו להפר, ואחר שאין צורך להפר,

משנתנו לאו לאשמועינן דבר שאינו צריך לו קא אתיא. [ועד"ז פי' לקמן פ:]: אהא דפריך אילימא דאמרה תיתסר הנאת רחיצה לעולם עלי אם לא ארחץ היום, למה לה הפרה, תתסחי, וכ' שם, כלומר אע"פ שמ"מ יכול להפר, מה צורך לו להפר, והרי ודאי היא מתכוונת שתרחץ היום, ותרחץ ולא תיאסר וכו', אחר שמדקדקת על ניוולה ודאי אף הוא נוח לו בכך].

ועיין בשלמי נדרים שפי' מדעתו כפי' בתרא במאירי, ותמה על הר"ן שמוכח מדבריו לקמן [פ. בד"ה ור' יוסי, ה"א] כפירש"י, [וכן מבואר ברשב"א שם, וכ"מ בריטב"א פ:]: אהא דפריך למה לה הפרה תתסחי, דמשו"ה אינו יכול להפר, דלישנא דגמ' מורה כהמאירי.

עט: אין בהם עינוי נפש וכו' לאחרים אינו מיפר.

כ' בשיטמ"ק בשם הרנב"י, פירוש, שאם אסרה מעשה ידיה ליהודים והרי בעלה בכלל, והוי דברים שבינו לבניה והפר לה וכו', לגבי אחרים אינו מופר אע"פ שהיפר לה בעלה, ומעשה אסורים לשאר היהודים אפי' בעודה תחתיו. וכ"כ המאירי ז"ל, כגון שנדרה שלא לאכול מפירות מדינה זו, ונדר זה יצא מכלל נדרי עינוי נפש מפני שאפשר לה בשל מקומות אחרים, ונכנס בכלל דברים שבינו לבניה מפני שטורח גדול הוא לו להביא ממדינה אחרת, ומעתה אין הפרתו בזה וכי"ב הפרה אלא לעצמו, הא אם הביא לה אחר מפירות מדינה זו, אסורים הם עליה, וכן לכשימות וכו'.

עט: בר"ן ד"ה ואם. ומסתברא דלר' יוסי וכו' דלא גרע מדינתה מחנוני המקיפו וכו'.

התו"ט הביא דבריו, וכ' ע"ז ז"ל, אבל הר"ב כתב לקמן מדינה זו, וכן העתיק הרמב"ם מדינה זו, וכ"ה בספרים אחרים, וקשה לומר דגרעה מחנוני המקיפו. וז"ל המאירי, אמרה פירות מדינה זו עלי, אין זו עינוי נפש, שהרי אפשר לה בפירות מדינה אחרת הקרובה לה, שאין טורח יתר בהבאתם, או שבאות בכאן הרבה פעמים ע"י בני כפרים המספקים לעיירות או ע"י סוחרים. וכ' עוד, ומ"מ יתבאר בגמ' שמיפר הוא לו ולא לאחרים מצד דברים שבינו לבניה, כלומר שטורח גדול הוא לו בכך, והרי למדת שיש קצת דברים שאינן מצד ריחוק, והם דברים שבינו לבניה. [ר"ל דאע"ג דכללא כייל לעיל בהקדמתו למתני', דכל שהיא סיבה להתרחק בעלה ממנה הוא מדברים שבינו לבניה, [וכע"ז כ' התוס' ר"ד, וכלל אומר, כל דבר הגורם חילוק דעת ביניהם, נקרא דבר שבינו לבניה], הכא חזינן שאף בלא ריחוק הוי בינו לבניה. ועיין ל' הנימוק"י שם, הם דברים שהבעל מצטער מהם, וכע"ז בשיטמ"ק בשם הרא"ם]. ומ"מ י"מ שמתוך שמטריחתו ומטרידתו היא מתגנה עליו. [והוי שפיר דבר שיש בו ריחוק].

עט: בר"ן ד"ה אילימא. לאו קושיא היא וכו', אבל כיון שתלתה נדרה באם, אין במשמע שתחול נדרה אלא לאחר שתעבור על תנאה.

בשלמי נדרים הביא שכ"כ הר"ן גם בשבועות [כח:], והביא שם ראייה ממתני' דגיטין. וקשיא ליה מדאמרין התם דהאומר שבעה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו, ואכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה, דהוי פלוגתא דר' יוחנן ור"ל אם התנאת ספק שמה התראה, וקשה דכיון דאמר אם אוכל זו, נמצא דלא נאסר בהאיסור עד לאחר שאכל לתנאי, והרי אכל האיסור קודם לכן ולא עבר אף שאכל התנאי לבסוף. ותיירץ, דדוקא בדבר הנמשך קודם התנאי ואחר התנאי כמו בסוגיין, הוא דאמרין דלא כוונה לאסור אלא פירות שתאכל לאחר שתרחץ, לפי שאפי' היה דעתה שתהא מותרת בפירות קודם רחיצה, מ"מ עדיין יש מקום לנדרה לחול שתהא אסורה בפירות לאחר שתרחץ, אבל זה שלא נשבע אלא על דבר אחד, אם תאמר שלא נאסר אלא לאחר שיתקיים תנאו, נמצא אפשר שיתקיים תנאו ולא יחול נדרו כלל, דהיינו אם נאכל האיסור ראשון, הלכך אמדינן לדעתו ששבועתו היתה שכל זמן שיתקיים תנאו אפי' לבסוף, יחול נדרו.

והבית מאיר [אה"ע סי' קמ"ה] הקשה מדנפשיה על דברי הר"ן דהכא מסוגיא דככרות הנ"ל, [וכבר תמהו עליו בשלמי נדרים ובמצ"א מדברי הר"ן בשבועות הנ"ל], ובהגהותיו כאן הזכיר הקושיא, ומסיק ז"ל, לולא שאיני כדאי היה נלע"ד בזה כסברת הר"ן שם [בסו"ד], דדוקא בגיטין משום דלדחוקי קאתא [אצ"ל דלחוקי קאתי] הוא דאמרין תנאי אם משמע

לאחר זמן, [ד"ל הר"ן שם, וגבי גט מפני שכל מי שמגרש בקושי מגרש, אמדנן ליה לדעתיה דלא רצה שיתקיים הגט עד שיתקיים התנאי], משא"כ כל תנאי אם דעלמא משמעו מעכשיו. ומ"מ הכא ובכתובות לא קשיא, דנהי דאסורה מיד בפירות עולם משום החשש דשמא לא תזרה בתנאה, אין זה אלא איסור דרבנן, כדמשמע לעיל טו: מפ"י רש"י, אבל מדאורייתא ודאי שריא עד שתעבור, ושפיר מקשה ולא תרחוץ ולא תיאסר מדינא דאורייתא, וכיון דמדן תורה לא הוי נדר עינוי נפש אין בידו להפר. אך אפשר דמחומר דרבנן תבא קולא להפר נדר המתקיים מדאורייתא, כדמשמע הסוגיא דיבמות האיך אתי נישואי דרבנן ומבטלי נדרא דאורייתא.

ועיין במהרצ"ח לעיל [טו]: שהקשה ע"ד הר"ן, מהא דהאומר קונם שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח, דתלי לה התם בפלוגתא דרב יהודה ורב נחמן אי מזדהר איניש בתנאיה, ולדברי הר"ן, כיון שתלתה נדרה באם, אין במשמע שתחול נדרה אלא לאחר שתלך. [ובשלמא ברישא דאמר קונם שאת נהנית עד הפסח אם תלכי עד החג, י"ל דודאי אין כוונתו לאסור מהליכה ואילך שהרי אם תלך אחר הפסח עברה על תנאה וכבר ליתיה לאיסור בעולם, ודמייא קצת לההיא דככרות אבל בסיפא קשיא]. וכן הקשה בשלמי נדרים כאן בשם ס' יד שאול, עיי"ש.

פ. א"ה ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו עינוי נפש.

ופ"י הר"ן והרא"ש, כדי דלא ניטעי לומר מדקתני אין אלו נדרי עינוי נפש, דאם נדרה במידי דאית ביה עינוי נפש יפר אפ"י היכא דבתנאה לית ביה עינוי נפש. [וכדס"ל להמאירי לקושטא דמילתא]. והוסיף בזה הרש"ש, דאי הוי אומר תנאי זה אין בו עינוי נפש, ודאי דלא הוה ס"ד למיטעי דאי הוה תנאי שיש בו עינוי נפש, אף דהנדר לא הוה בעינוי נפש יפר, דהא מפורש בכתוב דאפי' נדר סתמי שאין בו עינוי נפש דאין יכול להפר. [אמשום תנאי של עינוי נפש לא עדיף מנדר סתמי].

פ. בר"ן ד"ה ור' יוסי. [הא']. והקשה הר"ר יונה וכו', וי"ל דאה"נ דתנאי דמתני' כרבנן וכו'.

וז"ל הרשב"א, הקשה מורי הרב וכו', ותיריך הוא ז"ל בשם הר"מ בר שניאור ז"ל, דאע"ג דפלוגתייהו בין בנדר בין בהפרה, מיהו הפרה כיון דליתא אלא או בנדר עינוי נפש או בדברים שבינו לבניה, כל מקום שאפשר לינצל בזיהרות בתנאה מעינוי נפש, לא מיקרי עינוי, וכי אמרינן יפר, דוקא כגון נטולה אני מן היהודים אם משמשתו, שאינה יכולה לינצל מדברים שבינו לבניה. וחזר עוד והקשה, מדאמר ר"י בן נורי יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור, דהשתא מיהא לא חל, ואכתי אין כאן משום דברים שבינו לבניה כל זמן שלא יגרשנה. והוא מפרק לה, דשמא בההיא אפי' ר' נתן מודה, כיון דלא תלתה נדרה בתנאי ונדרה מהשתא, אלא שהנדר נדחה מכח השעבוד עד שיגרשנה.

ומיהו אכתי לא ניחא לי, דודאי דר"י בן נורי הוי תיובתיה, דמאי דפריק מרנא לאו פירוקא הוא, דהתם כ"ש באומרת יקדשו ידי לעושיהו לאחר שאתגרש, דהוי נדרה נדר ויפר מהשתא, כדאיתא לקמן [פה:] ובפ' אע"פ [נט:], ועד כאן לא דחינן התם אלא משום דאין בידה לגרש את עצמה, הא לאו הכי נדרה נדר ויפר מהשתא אע"ג דלא חל הנדר עד לקמיה. ונראה לי דמעיקרא בעלי הגמ' הוא דלא קים להו מתני' כמאן אי כר' נתן ואי כרבנן, וה"ק אי סבירא להו דאינו מיפר עד שיחול כר' נתן, לא תרחוץ ולא ליתסרן, ואי כרבנן, בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש, דילמא רחצה ומיתסרן פירות עלה, הילכך מהשתא יפר, דלא ס"ד דר' יוסי ורבנן בפלוגתא דר' נתן ורבנן פליגי. ואוקימנא כרבנן, וברחיצה עצמה פליגי.

פ. בר"ן ד"ה ור' יוסי. [הא']. ואי קשיא וכו', לאו קושיא היא, דהתם לאו בדידה קאי להנצל מעינוי נפש, דדילמא מגרש לה וכו'.

וכ' ע"ז הקרן אורה, ולכא' מסתבר איפכא, דהיכא דתלי בדידה, לא מצי מיפר, כיון דבידו שלא תבוא לידי הנדר, והיכא דתלי בדידה מצי מיפר, דשמא לא תזדהר בתנאי ותבוא לידי הנדר.

פ: אמר רב יהודה דאמרה הנאת רחיצה לעולם עלי אם ארחץ היום, ושבועה שלא ארחץ.

ופירש"י דמתני' חדא קתני. וכן פ"י המאירי וז"ל, ותנאה רבא באומרת הנאת רחיצה עלי אם לא ארחץ, ושבועה שלא ארחץ וכו', וכגון שגוער בה על שמדקדקת בעצמה יותר מדאי ומוחה בה, והיא כועסת ונודרת שאם לא תעשה כרצונה, לא תרחוץ לעולם, ולרוב כעסה חוזרת ונודרת [לכא' כוונתו שנשבעת, ולישנא דמתני' נקט] שלא תרחוץ כדי שתיאסר ברחיצה לעולם. וכ' הקרן אורה ע"ד רש"י, לא ידענא מי הכריחו לזה, ומדברי הר"ן [בד"ה אלא] לא משמע הכי, אלא תרתי קתני, נדרים ושבועות. [וכן משמע בריטב"א ונימוק", וכ"ה להדיא בתוס' והרא"ש].

[וכ' בשיטמ"ק בשם הרא"ש, דרבא משבש "אם" דקתני במתני'. והרש"ש פ"י ד"אם" לשימוש "או", [וכפ"י הר"ן והרא"ש], יעו"ש עוד. ועיין בקרב"נ [סי' א' אות ז'] שכן וז"ל, הלשון דחוק מאד לפי אוקימתא זו, דקתני במתני' אם ארחץ ואם לא ארחץ. ויש ליישב ואם לא ארחץ ואם הוא בקובו"ץ, ולשון שבועה הוא, דהתרגום של וישבע [בראשית נ', כ"ה]. ואומ"י].

פ: ורמינהי אע"פ שאסור בכולן וכו', ואי אמרת כי לא רחצה איכא עינוי, ביה"כ כי רחץ ליחייב כרת.

בהגהות טל תורה למהר"ם אריק הקשה, דלפי סברת המקשה היה לו להקשות טפי, שהרי במשנה חשיב קישוט לעינוי נפש, וקישוט מותר ביה"כ. [וע"ז לכא' לא משני הגמ' מידי, דעינוי דקישוט הפנים מינכר ביומיה. אמנם י"ל לכא' דעינוי דקישוט אינו אלא באשה, וביה"כ לא אסר רחמנא אלא עינוי השוה בכל. אבל מדברי החת"ס מבואר לא כן, שהרי כ' [בד"ה אמר רבא] בשיטת הרמב"ם, [וכ"כ השיטמ"ק לקמן] פא: סוף ד"ה שלא אכחול בשם הרנב"י, דתשה"מ ביה"כ הוה דאורייתא דוקא בדגברא, דתאותו מרובה כדאמרינן בכתובות [סד:], אבל דאיתתא לא הוה דאורייתא ביה"כ, [דקרא דאם תענה את בנותי אסמכתא הוא], ולענין נדרים דהעינוי הוא מצדה לא מיפר אלא משום בינו לבניה].

פ: חייהן וחיי אחרים, חייהן קודמים לחיי אחרים.

ופ"י הר"ן וש"א, דטעמא כדדרשינן באיזהו נשך [סב.] מ"וחי אחיך עמך" חייך קודמין לחיי חברך. ודלא כבן פטורא דס"ל התם ישתו שניהם ואל יראה אחד במיתתו של חברו. [ויל"ע אי מודה בן פטורא בסיפא דבהמתך ובהמת אחרים, וכן כביסתן וכביסת אחרים, דהתם לא שייך טעמא דידיה דאל יראה וכו'. ובשיטמ"ק כ' בשם הרא"ש דטעמא דסיפא מדדרשינן באלו מציאות מ"לא יהיה בך אביון" שלך קודם לשל כל אדם, ולפ"ז לכא' פשוט דאף לבן פטורא כן, אבל שא"ר שלא הזכירו בסיפא הך טעמא, נראה דס"ל דכולה משום וחי אחיך עמך, וא"כ יש לדון לבן פטורא, וכנ"ל].

ולר' יוסי דאמר כביסתן קודמת לחיי אחרים, דריש לה לקמן [פא.] מ"לכל חיייתם", דקרי לכביסה חיייתם, ופ"י הרא"ש שם דמשו"ה הוי בכלל וחי אחיך עמך. [אמנם פשוט דלא נימא דמשו"ה הוי בכלל "וחי בהם", למילף מינה דמחללין שבת או שאר עבירות משום כביסה. ואולי משום דלא מינכר ביומיה, כדאמר לעיל לענין עינוי דיוה"כ. ועצ"ב].

פ: חיי אחרים וכביסתן, חיי אחרים קודמין לכביסתן.

כ' החת"ס, מכאן ראייה ברורה למה שבארתי בתשובה, דהא דאמרינן עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת וכדומה, היינו אם צרכיהם שוים, כגון שניהם להאכיל או לכסות או להכנסת כלה או לפדות משביה וכדומה, אזי אזלינן בתר המקומות להקדים עירו לעיר אחרת, ועניי ארץ ישראל לחו"ל, אבל אם אין צרכיהם שוים, אזי אזלינן בתר דין קדימת הצרכים אפי' של עיר אחרת בחו"ל קודם לעניי ארץ ישראל אפי' של עירו.

פ: חיי אחרים וכביסתן, חיי אחרים קודמין לכביסתן.

וכ' המאירי, הא מכיבוס להשקאה או מהשקאה לכיבוס, יראה שהעליונה קודמת. ורש"י פ"י בד"ה כביסתן, אם יש בו כדי חיותן וכדי בהמתן של אותה העיר [ובני עיר אחרת. הג"ה עה"ג בדפו"ח], ואין במה שנשאר

במעין אלא כדי כביסת בגדיהם של בני העיר. עכ"ל. ומשמע דבהמת אחרים קודמת לכביסתן, וכן הוא להדיא בתוספתא בסוף ב"מ, שהיא מקור ברייתא זו.

פ: חיי אחרים וכביסתן, חיי אחרים קודמין לכביסתן, ר' יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים.

כ' בגילויני הש"ס למהר"י ענגיל, משמע דלר' יוסי אין חיוב לסבול צער עבור פיקו"נ חבירו, ולרבנן חייב, ועיין במג"א [סי' קנ"ו סוף סק"ב] שכ' מהך דשבת [לג: בעובדא דרשב"י], נשים דעתן קלות, דילמא מצערי להו ומגולו לן, דמשמע דמחויב לסבול צער כדי שלא יהרג חבירו בחנם, ולא הביא הך דכאן וכו', אולם שם הוא שלא יהרג חבירו על ידו ע"י שיגלהו, וזה ודאי אסור לכו"ע, ואין לו ענין לכאן. [יעו"ש עוד].

פ: בר"ן ד"ה כי רחיצ' ובדין הוא דמצוי לשנויי ליה וכו' דהא בעינן עינוי נפש שיש בו איבוד נפש וכו'.

וכן הקשה הרשב"א והניח בצ"ע. וז"ל המאירי, וזה ששאלו בסוגיא זו אי אמרת כי לא רחצה איכא עינוי כי רחץ ביה"כ לחייב כרת, סוגיא בעלמא היא, ולא בדקדוק נאמרה, שהרי מ"מ אין כאן איבוד נשמה. או שמא טעמא דקרא קא בעי, כלומר אחר שמניעתו צער, למה לא אסרתהו תורה כעינוי שיש בו איבוד נשמה, ותירץ לו שלא כוונה תורה אלא לעינוי הניכר לשעתו, אבל רחיצה, אין צער מניעתה ניכרת אלא לאחר זמן.

פא. הזהרו בחבורה.

פי' הר"ן ללמד תורה בחבורה, שהתלמידים מחדדין זא"ז ואת הרב. וכן פי' רש"י והרא"ש. והמאירי כ', לעולם יהא החכם זריז ללמד בחבורה ובישיבה כדי להשפיע מטובתו לאחרים. ובשיטמ"ק בשם הר"ף פי' כהר"ן, ועוד כ', ד"מ שלא ישב אדם בחבורת עמי הארץ, שמא ימשך אחריהם. [וע"ע ברמב"ם פ"ו מהל' דעות ה"א וב'].

פא. הזהרו בבני עניים.

ופי' הר"ן להשתדל ללמדם תורה. וכו' בעינן יעקב, אפשר לומר על דרך דאיתא בבכורות [כט., ומיית לה לעיל לז.]. שלא יאמר אדם כשם שלמדתי בשכר כן אלמד בשכר וכו' [ת"ל כאשר צוני, מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם], וא"כ שפיר קאמר הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, כיון שהם בנים שלא היה אפשר לאביהם לשלם שכר עבורם, א"כ שלמדו בחנם, גם המה ילמדו בחנם עם אחרים, לכן מהם תצא תורה. וז"ל המאירי, וכן התלמיד ישתדל כמה שיוכל לטרוח בתלמוד תורה, ואל יתיימש מצד שרואה אבותיו עניים ושאינם מוכנים להוציא בהם כמה שצריך לתלמוד תורה, או שרואה אבותיו עמי הארץ, שהתורה מוכנת לכל אדם, ובלבד שיטרח בתלמודה הרבה, דרך הערה אמרו הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה וכו', ובמקום אחר אמרו הזהרו בבני עמי הארץ שמהם תצא תורה. ובשיטמ"ק כ' בחד פירושא, הזהרו בבני עניים, בין עניים מתורה ובין עניים מממון, והזהרו שלא תזלזלו בהם.

פא. ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן.

כ' במצפ"א, בנו"ב מהדורה תנינא בהקדמה נתקשה בנו, שהוא מתנגד למ"ש במתני' דעדיות [פ"ב מ"ט] דאב זוכה לבן בחכמה. ונעלם ממנו הא דאיתא בירושלמי פ"א דקידושין ובלקוט תהלים ל"ז [והובא בפי' הראב"ד ובתוס' שאנץ אהך מתני' דעדיות] דמפרש דזוכה לבן בחכמה דהיינו מ"ש ולמדתם אותם את בניכם, משמע שהוא מאי שמחויב האב ללמד לבנו, וא"כ אינו ענין להא דכאן כלל. [אמנם הרמב"ם בפיהמ"ש שם כ' וז"ל, וכן כשהוא חכם הוא מלמד לבנו על הרוב, ולדבריו נתקשה הרש"ש שם מסוגיין, וכקושיית בן הנו"ב].

פא. על מה אבדה הארץ.

פי' במהדו"ב למהרש"א בב"מ [פה.], כמו שאמר בכתובות [קיב.]. למה נמשלה א"י לצבי וכו' מה צבי קל מכל החיות, אף א"י קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה, והיתה השאלה על מה אבדה הארץ, ר"ל הארץ מה

חטאה שאינה מוציאה פירות ותבואה כבראשונה, והקב"ה אמר שאין מברכין וכו' לעסוק בדברי תורה, שהיה להם לעסוק לטרוח בדברי תורה, והם אינם עושין כן, לכן צריכים לטרוח קודם שתוציא הארץ תבואתה [יעו"ש]. עוד פירש, כמ"ש בגיטין [נז.]. מה צבי אין עורו מחזיק את בשרו, כך א"י, מה שהיה מחזיק ששים [רבווא] עיירות, עכשיו אינו מחזיק ששים [רבווא] קנים, כן אמר כאן על מה אבדה הארץ שאינה רוחב כך עכשיו כמקודם. [וסיפא דקרא נצתה כמדבר וגו', הוא ענין אחר].

פא. שאין מברכין בתורה תחלה.

כ' בשיטמ"ק בשם הר"ף ז"ל, ולא תקנו ברכה לאחריה אלא בתורה שנקראת ברבים בלבד, כגון שבת ושני וחמישי, שהיא תקנת משה ובית דינו וכו', כי מפני חשיבותה קובע ברכה לעצמה וכו', [אבל הכא דאירי בברכת התורה של כל יחיד, ולכן קאמר שלא בירכו בתורה תחלה דוקא], שכבר בירך בבוקר על כל קריאת היום שלש ברכות שתקנו לנו אנשי כנה"ג, שהן לעסוק בדברי תורה, והערב נא ואשר בחר בנו. [א"ה, בברכות יא:]. פליגי אמוראי מאי מברך, ומסיק הלכך נימרינהו לכולהו. והכא מבואר דכולהו תקנת אנשי כנה"ג נינהו].

פא. בר"ן ד"ה דבר זה. שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוין לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה וכו'.

כ' החת"ס, יש לפרש כפשוטו, כשנדקדק תחילה לשון "תורה לשמה", מהו לשון לשמה, ולא אמר לשם שמים. אלא יש תורה לשם שמים ממש, אך אין כוונתו אלא כדי לקיים המצוות ולידע ההלכה איך יעשה המעשה, וכיון שכל עצמו של אותו העסק איננו אלא לקיים המצוה, איננו עדיף מקיום המצוה דבעידנא דלא עסיק בה לא מגנא ולא מצלא, אך עיקר מצות עסק התורה הוא מצוה בפני עצמה, להגות בה יומם ולילה ולהעמיק ולעייין בכל תוצאותיה ומבואיה כי עמקו מחשבותיה, ואם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, לא לבד לידע המצוה בשעה שצריך לה, אלא דרוש וקבל שכר, היינו הדרשה עצמה היא השכר ונחת רוח לפני הקב"ה, וזהו עוסק לשמה של תורה, לא על כוונה אחרת, והיא המגינה ומצלי.

ואז בשעת החורבן לא עסקו על זה האופן, והמחשבה הלז גילה להם הקב"ה היודע מחשבות, לא חכמים ונביאים, אך במה יוודע איפה זאת, אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה, ומסקינן בפ' התכלת כל מצוה שעשייתה גמר מצותה מברכין עליה, ושאינן עשייתה גמר מצותה אין מברכין עליה, והשתא אי כל כוונת עסק התורה אינה אלא לעשות המצוות, א"כ אין לימודה ועסקה גמר מצותה, אין מברכין עליה, אבל המברך עליה מורה שכוונתו שמלבד קיום המצוות עוד העסק בעצמו מצוה.

פא. תניא כוותיה דרב אדא בר אהבה וכו'.

כ' בשיטמ"ק, אבל תיובתא לרב הונא לא מותיב, דכל ברייתא דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא, לא מותיבין מינה בבי מדרשא, והיינו נמי טעמא דלא אייתה בריש פירקין [עט:]. לסייעתא על פירוקין דפרקינן הלין והלין מיפר וכו', דלא חשיבא ליה כיון דלא מיתניא בדבי ר' חייא, דלקיים סוגיא דתלמודא לא מיייתין סייעתא אלא מברייתא דהויא עיקר, אע"ג דמיייתין סייעתא לאמורא.

פא: שלא אציע לך מטתך וכו' א"צ להפר.

דעת הפרישה [סי' רל"ד ס"ק ק"י] דמ"מ יש להפר שמא יגרשנה, וכדאמר ר"י בן נורי לעיל [עט:]. לענין מעשה ידיה, אלא דהכא מיירי במי שאינו מקפיד על מה שיהיה אחר הגירושין. והסכים עמו הש"ך בנקה"כ. והט"ז [שם ס"ק י"ג] פליג, דדוקא לענין מעשה ידיה דאין לו עליה אלא שעבוד גוביינא בעלמא, [דהא ודאי שיכולה לתת לו מעות משלה בעד המלאכה שחייבת לעשות, וכן יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה], ומן הדין קונם מפקיע מידי שעבוד, אלא דאלמוה רבנן לשעבודיה בעודה תחתיו, על כן מהני לכה"פ אחר שתגרש, משא"כ בדבר התלוי בגופה, שמשועבדת לבעל לתשמיש או לרחוץ פניו ידיו ורגליו וכו' שהם חיוב משום חיבה, וא"א לה להסתלק מזה בשום אופן, ודאי לא מהני הקדש או קונם להפקיע

חוב שלו עליה, וגם לאחר הגירושין לא חל, דהוה דבר שלא בא לעולם. וכ' הגרע"א שכ"ז מבוואר דם במהרי"ט [ח"א סי' נ"ה].

ובקרב"נ [סי' א', אות מ'] כ', דלא שייך הכא מש"כ הט"ז דהוי דבר שלא בא לעולם, דבשלמא אם אמרה קונם מעשי ידי לפיך דכוונתה לאסור מעשי ידיה על בעלה כהקדש, שפיר קאמר לקמן [פה:]: דאין מקדיש דשלב"ל, אבל הכא, מה שאמרה קונם שלא אציע מטתך, כוונתה יהיה עלי באיסור שלא אציע מטתך, וא"כ אין שייך לומר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ולכן הדין עם הפרישה. [ועיי"ש שהביא מדבר הגה"א בפ' אע"פ שיכול אדם לאסור על עצמו בקונם דבר שלא בא לעולם. ולכא' מפרש כן בסוגיא דלקמן פה: ודכתובות נט.].

וז"ל המאירי, שלא אציע מטתך וכו' אינו צריך להפר, שאף לכשיגרשנה אין הנדר חל בה שתיאסר מתוכו להחזירה, שלא אמרו כן אלא במעשי ידיה שהקונם חל על העתיד מצד שהגוף קדוש מעכשיו, שהקונמות מאחר שאין להם פדיון כקדושת הגוף הן, והרי היא כמקדשת היד שהפעולה עתידה לצאת ממנה, אלא שבעודה תחתיו אין ההקדש מפיקע, שחכמים עשו חיזוק לשעבוד הבעל, אבל באלו, אין הנדר חל בהם על העתיד, וא"צ הפרה כלל. [ועיי"ש בהגהות פור"י כאן].

פא: שלא אציע לך מטתך וכו' א"צ להפר.

כ' בשיטמ"ק, ויש לשאול, אמאי לא תני להו בכתובות בהמדייר בהדי שבע מלאכות שהאשה עושה לבעלה, דתנן התם [נט:]: אלו מלאכות וכו'. ונראה לי שלאחר סידור המשניות תקנו התנאים אלו שאר מלאכות הצעה מזיגה ורחיצה. [וקודם התקנה דלא משעבדה ליה בהא, מסתברא דהיה מיפר משום דברים שבינו לבינה].

פא: הנאת תשמיש עלי יפר, שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו.

עיינן בשלמי נדרים שכ' בפשיטות, דאם אינו מיפר, אינו יכול לכופה להיות משמשתו, שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו. והביא שהמהרי"ט בתשובה [ח"א סי' ד'] כ' להיפך, ושהביא ראה מדברי תוס' בכתובות באסרה הנאת הנקה על עצמה. ותמה עליו, דהא התוס' פירשו שם דכופה להשכיר לו מינקת, אבל לא שתניק בעצמה. ומסיק דאולי כוונת המהרי"ט דכופה לילך אצל חכם להתיר נדרה, או תצא שלא בכתובה.

פא: מאן תנא הא דתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהם איסור וכו', מני ר"ג היא.

כ' החת"ס לולא דמיסתפינא הייתי אומר, שאין זו אותה ברייתא דפ' מקום שנהגו ושפסקו כל הפוסקים דאי אתה רשאי להתירו בפניהם, דהרי הכא אמרינן כרשב"ג, ולא קיי"ל כרשב"ג בהא דיפר, אלא על כרחך מילתא אחריתא היא, התם מייירי ממנהג בני מדינה, אם אינו בטעות אי אתה רשאי להתירו לעצמך לפניהם וכו', והכא מילתא אחריתי היא, כגון איתתא דא דאסרה על עצמה רחיצת פניו של בעלה, והאיסור חל עליה, אלא שהבעל כופה אותה מפני שעבודו עליה, ועל כרחך תעבור על מה שאסרה על נפשה, ואמר רשב"ג אע"ג דדינא הכי, מ"מ הבעל יפר לה כדי שלא יצטרך לבטלה בידים שתעשה מה שאסרה על נפשה, והיינו לשון "כדי לבטלן" [דקתני הכא, ובברייתא דפסחים ליתיה], ובזה פליג ת"ק, וקיי"ל כוונתיה ודלא כרשב"ג.

פא: בר"ן ד"ה שלא אתן תבן. ואע"ג דבפ' אע"פ [סא:]: אסיקא דכופה ליתן תבן לפני בהמתו וכו'.

וז"ל הרשב"א שם, איכא למידק מדתניא בפ' בתרא דנדרים וכו' ושלא אתן תבן לפני בהמתו או לפני בקרו, אמאי אינו יכול להפר, ואדרבה לא היה צריך להפר, דכיון דמשעבדא ליה לא חייל נדרה. ותירצו בתוס', דכי משעבדא ליה לבעל ליתן לפני בהמתו או לפני בקרו, הני מילי בשהכניסה לו ארבע שפחות, שאינה עושה מלאכות אחרות, הילכך עושה לו את אלו, אבל כשלא הכניסה לו שפחות, דיה במלאכות האחרות, ואינה חייבת ליתן תבן לא לפני בקרו ולא לפני בהמתו. ואינו מחוור, דארבע יושבת

בקתדרא [שם נט:]: כ"ש שלא תתן תבן לפני בקרו, אלא דברים של ייחוד כדי לחבבה עליו. ושמוא במכנסת לו אחת ושתיים, אבל ארבע לא וכו'.

וז"ל הריטב"א שם [סא: בד"ה גירסת, והזכירו בדבריו כאן], ואיכא למידק וכו', ויש גורסין ולא ליתן תבן לפני בקרו. וא"צ למחוק הגירסא, דמשום דהא ממלאכות הקטנות שאינו צריך לה כ"כ, לא אלמוה לשעבודיה דלא תחול נדרה, וכההיא שאמרו [שם עב.]: נדרה שלא תארוג בגדים לבנה תצא שלא בכתובה, מ"מ חיילא נדרה, ומיהו התם שהצורך יותר גדול, קנסוה רבנן בכתובה, אבל הכא לא קנסוה בכתובה, אלא כופה הבעל במשכון מזונותיה וכו' ב. ונמצא שלשה דינין בדבר, דבמלאכות הגדולות והרגילות, אם נדרה לא חייל נדרה, וכדאמרינן לעיל [שם נט:]: כופה ומניקתו, ובשאר מלאכות קטנות חייל נדרה, ואם היא מלאכה הצריכה תצא שלא בכתובה, ואם לאו, כופה הבעל בדברים אחרים. [ועיינן בהגרע"א שהקשה על תירוצו, דאף דהנדר חל, מ"מ אמאי אינו יכול להפר, הא הוי דברים שבינו לבינה, שאם יפר יכריחה ליתן תבן].

פא: ברש"י ד"ה שלא אציע מיטתך. משום דרחמנא זכייה ליה בהני מלאכות [מדאורייתא, ולא כל כמינה לאפקועי שעבודו דבעל מינה. הגהת הב"ח].

בשלמי נדרים הקשה מדברי רש"י בכתובות [סא. בד"ה אבל] דבהני לא כפי ליה, אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל. ובמל"מ [פכ"א מהל' אישות ה"ג] דדברי רש"י בכתובות כשהכניסה לו ד' שפחות, ובסוגיא יפרש כשלא הכניסה לו. אבל הר"ן והתוס' הוכיחו דהכא מיירי בהכניסה לו, מדלא תנא בהדיהו שלא אניק את בנך, וגם מדתני בשלא אתן תבן לפני בקרך דאין יכול להפר. [א"ה, לכא' אפשר דיתרץ רש"י כהריטב"א בכתובות [הו"ד לעיל] דליתן תבן שאני דבמלאכות הקטנות לא אלמוה לשעבודיה, מיהו לא יתורץ בזה הא דלא תני להניק את בנו].

ובשם ס' יד שאול הביא, דאולי ס"ל לרש"י דבאמת מד"ת אשה משועבדת לבעלה לעשות כל מלאכות, רק שהתורה לא פרטה איזה מלאכות תעשה לו, ונמסר לחכמים, והם ביארו איזה מלאכות חייבת, וכעין מלאכת חוה"מ [דאיכא מרבוותא דס"ל] שמן התורה אסור לעשות מלאכה, ונמסר לחכמים, לבאר איזה מלאכה אסורה, וה"ה בזה נמסר לחכמים לבאר איזה מלאכות חייבת לעשות לבעלה, וגם חלוקים אם מכניסה לו שפחות, אבל במלאכות שא"א לעשות ע"י שפחה, היינו דברים המביאים לידי קירוב הדעת וחביבה, זאת מחויבת לעשות בעצמה אפי' הכניסה לו כמה שפחות, ואותן ג' מלאכות נשאר בחיוב מה"ת, ואף שהם אמרו שלא יכפוה, מ"מ בנדר הא לא חל, דעכ"פ משועבדת לו מה"ת, ומה שלא כפו אותה, הוא כדי שתהא עושה זאת מצד חיבה ולא מצד כפייה, ותתחבב על בעלה.

פב. ואי אמרת עיניו נפש הוי, אמאי תהא נטולה מן היהודים.

כ' הגרע"א, קשה לי, הא באמת מעיקר הדין למשנה ראשונה אנן דנין דתשמיש קשה [לה], אלא דמשנה אחרונה התקינו דלגבי בעל חיישינן דעיניה נתנה באחר, אבל איך נוכל לעשות זה לעיניו נפש, הא לגבי אחרים אוקמי אדינא ואמרינן דאמרה כן בשביל שהתשמיש קשה לה, וכיון דתשמיש שקשה לה, פשיטא דלא הוי ענוי נפש. וצ"ע ג. [ועל עיקר האיבעיא דרבא לא קשיא ליה, דאיכא לאוקמה כשלא אסרה על עצמה תשמיש לגמרי, רק הגבילה האיסור בזמן, או במקצת גברי [והבעל בכללם], דלא מוכחא מילתא שהתשמיש קשה לה]. והתו"ט נזהר בזה, וכ' דלמשנה אחרונה לא אמרינן דהתשמיש קשה לה, אלא דעושה כן לקלקל על בעלה, אבל עדיין לא נח דעתי בזה, אף דחיישינן לזה דלא נכופ לבעלה לגרש, היינו הכל לגבי בעלה, אבל לגבי אחרים חיישינן שמא באמת קשה לה.

פב. אמר שמואל משמיה דלוי כל נדרים בעל מיפר לאשתו וכו'.

ופי' הר"ן והוא דהוי נדרי עיניו נפש. וכ' בשלמי נדרים, לכא' קשה מאי קמ"ל בזה דנדרי עיניו נפש בעל מיפר לאשתו. ואפשר לומר, דהכוונה הוא לאשמועינן אפי' אם אסרה על עצמה רק מחד גברא, וכמו הא דקאמר שמואל חוץ מן הנאתי על פלוני שאינו מיפר, דהוי ג"כ מילתא דפשיטא,

אלא נקיט לה משום דיוקא דסיפא אבל הנאת פלוני עלי יפר, כ"כ הריטב"א.

ולו"ד ז"ל אפשר לומר, דמאי דאמר שמואל כל נדרים בעל מיפר לאשתו, אתי לריבויי הא דקתני בתוספתא [פ"ז ה"ג] הביאה הרא"ש ז"ל בפסקיו [סי' א'], נדרה שלא תטעום אחד מכל המינין, בין מאכל רע בין מאכל יפה וכו'. וז"ש שמואל ג"כ כל הנדרים בעל מיפר לאשתו ואע"פ שלגבי אחרים אינו עינוי נפש, שהוא מאכל רע, אפ"ה כיון שהיא מתאוה לאכול אותו ואינו רע לנפשה, דהא משו"ה אוסרת ע"ע בנדר כדי שלא תבוא לאכול ממנו מחמת חשקה, משו"ה מיקרי גבי דידה עינוי נפש, וכ"מ בנימוק"י שכ"ז ז"ל, דאע"ג דלא כתיב "לענות נפשה" אלא "לענות נפש", בתר דידה אזלין, וכל שהיא מתענה מממנו אע"פ שהוא מאכל רע שאין אחרות מתענות ממנו, יפר.

וכן בהא דמסיים שמואל חוץ מן הנאתי על פלוני שאינו מיפר, אשמועין בזה ג"כ חידוש, שאע"פ שלפעמים מצערת את עצמה על שאמרה כך מתוך כעס, וזה מדה מגונה לאסור הנאתה על אחרים, אבל אחרי שאין זה עינוי גופה, אין זה עינוי נפש, וכ"מ במאירי שכ"ז ז"ל, ולדעתי דרך כלל נאמרה לכל שאין בו צער הגוף, אע"פ שתצטער מצד מה שאירע לה מסיבת הכעס או מאיזה מדה מגונה, אין זה עינוי נפש. [א"ה, עיין במאירי לעיל מינה שהביא שיטת הפוסקים שפסקו בבעיא דלעיל דתשה"מ לרבנן הוי עינוי נפש, וראייתם ממימרא זו דשמואל, ודחאה בשם התוס', דה"ק שמואל, כל נדרים שיש בהם עינוי נפש וכו' [הובא כ"ז בר"ן ד"ה ולענין הלכה]. וכ"ע ז"ל, ואיני מבין, שא"כ למה הוצרך לומר חוץ מהנאתי על פלוני הרי ודאי זו אין בה עינוי נפש. ושמא פירושה, אע"פ שפעמים מצטערת ע"ז, הואיל ואין זה עינוי הגוף, אע"פ שלפעמים תוהה ומצטערת על שלא עברה על מדותיה, אינו מיפר לה].

פב: נדרה משתי ככרות באחת מתענה ובאחת אין מתענה.

הר"ן פ"י דהאחת פת נקיה. והאחרת פת קיבר. וכ"ה הבי" [בסי' רל"ד] דלא תקשי מהא דתניא בתוספתא [הביאה הרמב"ן והרא"ש] נדרה שלא תטעום אחד מכל המינים בין מאכל רע בין מאכל יפה וכו' יפר, דשאני התם שלא נדרה אלא מאותו מין בלבד, [וש"מ שאילו לא נדרה היתה חפיצה לאכול, וא"כ יש לה צער ממנה, משא"כ כשנדרה משני ככרות, איכא למימר דאהיהא דלא מצטערת לא נדרה אלא אגב אותו מין שמצטערת ממנו, ואין לה עינוי באותו שאינה מצטערת ממנו. פרישה ס"ק צ"ד]. א"נ התם שאני דנדרה מהמין כולו, אבל הכא לא נדרה אלא מככרות אלו בלבד. [דכשתאכל הככר האחר לא יהא לה צער ממניעת אכילת השני. פרישה שם]. והש"ך [ס"ק ע"ו] הביא דבריו, וכ' דהאחרון נראה יותר.

ועיין בט"ז [ס"ק נ"א] שתירץ, דהתם מאכל רע לבריות [ר"ל לבריות, שלמי נדרים], אבל טוב למאכל, משא"כ הככר הזה הוא פת קיבר ואינו ראוי לאכילה. וז"ל הנימוק"י, וא"ת דבתוספתא דלעיל משמע דאפי' נדרה ממאכל רע וכו' יפר, וא"כ היכי אמרינן דאין הפרה לשאין מתענה, תירצו ז"ל דהתם כשהיא מתענה ממנו אע"פ שהוא רע, וקמ"ל דאע"ג דלא כתיב "לענות נפשה" אלא "לענות נפש", בתר דידה אזלין, וכל שהיא מתענה ממנו אע"פ שהוא מאכל רע שאין אחרות מתענות ממנו יפר. ומינה, דכל שאינה מתענה ממנו, לא יפר אפי' הוא מאכל טוב.

ורש"י פ"י [בפי' קמא, וכ"כ הרא"ש בפי' בתרא], כשאין לה פת אחר לאכול היום, ואם לא תאכל מאלו תהיה רעיבה ואיכא עינוי, אבל אם תאכל אחת מהן תהא שבעה ושוב אינה צריכה להשניה. ומשמע בב"י דלא פליגי הני תרי פירושי בדינא.

פב: מתוך שהוא מיפר למתענה, מיפר לשאינו מתענה.

הר"ן ורוב הראשונים פירשו דאירי בנדר אחד, וטעמא דשמואל, משום דאם מיפר מקצת הנדר, אפי' מה שהיפר אינו מופר, ומשו"ה יכול להפר לשאינו מתענה כדי שתחול הפרתו למתענה. וכ' החת"ס דע"ז נעשו שניהם כנדרי עינוי נפש. אבל היכא שנדרה בנדר אחד נזירות שמשון ודבר אחר שמתענה ממנו [יעו"ש היכי משכח"ל], נאמר ע"ז יפרנו כולו ולא מקצתו, ולא יוכל להפר כלל, דמה יועיל זה שנאמר דע"ז תתענה מאידך, הא נזירות שמשון בעצמה, אע"ג שמתענה בה, אין לה הפרה. ואף לר' יוחנן דמיפר למתענה אע"פ שאינו מיפר לשאינו מתענה, משום דס"ל דמתקיים בזה יפרנו כולו, דכל מה שמתענה מנדר זה היפר, משא"כ כשחצי הנדר הוא נזירות שמשון שמתענה ממנו ואינו יכול להפר, שוב אין יכול להפר כלל.

והריטב"א כ' ז"ל, עיקר הפירוש דלא סוף [דבר] שנדרה משתיהן כאחת, אלא אפי' זה אחר זה, מתוך שמיפר למתענה מיפר ג"כ לשאינו מתענה, כלומר אע"פ שהדין היה נותן שלא יפר בעל בשאינה מתענה, שאין בה עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה, לא חילקה תורה בדיניה, ומתוך [שזכתו] תורה להפר בזו, נתנה לו זכות להפר בזו, כיון שיש בו עינוי נפש לאחרים, הלכך מיפר לאחד מהן שירצה, או לשניהן אפי' בזה אחר זה. וכע"ז כ' בשיטמ"ק בשם הרנב"י.

ושיטתא חדתא הביא בשיטמ"ק ז"ל, שכשם ששנינו לעיל בד' נדרים [כה:]: שנדר שבטל מקצתו בטל כולו, כך נדר שהופר מקצתו הופר כולו, דמסקינן בנזיר פ' מי שאמר הריני נזיר ושמע, בעל מיעקר עקר הנדר מעיקרו כמו חכם, הלכך מאותו סברא שמבטלין כולו (מבטלין) [כשמבטלין] במקצתו גבי חכם, מבטלין נמי גבי בעל. [ודלא כהרא"ש כאן [בד"ה מתוך] והר"ן שם [כו. בד"ה וכתב הרמב"ן], שחילקו בין חכם לבעל]. ור' יוחנן אמר מופר למתענה ואין מופר לשאינו מתענה, דאע"ג דבעל מיעקר עקר, שאני התם גבי בעל שכיון שתלה הכתוב [ה]היתר בלענות נפש, אע"ג דמסברא היה לנו לבטלו, הא אתא קרא ומיעטיה. עכ"ל השיטמ"ק.

פב: ברא"ש ד"ה מתוך. אבל בלא הפרה אינו מופר משום דהותר מקצתו וכו', שלא היה דעתו אלא שיהא כל הנדר קיים.

כ' הבית מאיר, קשה דזה ניחא לטעמו דהרא"ש דיהיב על נדר שהותר מקצתו הותר כולו שלא היה דעתו אלא שיהא כל הנדר קיים, אבל להר"ן [ג: בד"ה במערבא, סו. בד"ה שכל] שמביא הטעם בשם הירושלמי מדכתיב ככל היוצא מפיו יעשה, דמשמע דוקא בשכולו קיים, ומאי שנא בזה בין התרה להפרה. וי"ל דלטעם זה יותר ניחא, דבשלמא בהתרת חכם דעוקר הנדר למפרע, נמצא דמראשית לא נתקיים במקצת הנדר, ושפיר דאינו מתקיים ככל היוצא מפיו יעשה, משא"כ בהפרת הבעל דמיגז גיז, הרי נתקיים ככל היוצא עד ההפרה, ולכן משם ואילך מה דלא מופר אינו מופר.